

HEAOLURIIK ON SURNUD. ELAGU HEAOLURIIK!

1979. a. naftakriisile järgnenud maailmamajanduse langus ning samaegne paremparteide võimuletulek Euroopas ja USA-s andsid aluse juttudele heaoluriigi kriisist või koguni selle pankrotist. Kriitikud väitsid, et massiivseid sotsiaalhüviseid pakkuv riik ei tule enam toime oludes, kus üleilmne konkurents karmistab majanduskeskkonda ning heaoluriigi toel elavate inimeste hulk üha suureneb.

Möödusid aastad, koguni aastakümned, ent heaoluriik koos oma toetajaskonna ja suurte eelarvetega jäi püsima. Tänapäevaks on uusparempoolne mõtteviis moest läinud ning Euroopa valijaskonna eelistused toonud võimule mõõdukalt tsentristlikke või vasakpoolseid valitsuskabinette. Vastupidiselt R. Ingleharti ennustusele ei ole jõukate heaoluühiskondade valija hakanud lähtuma post-materiaalsetest väärtustest, vaid läheb kasvõi tänavale, et seista tasuta tervishoiuteenuse, piisava pensioni või töökohtade eest. *Bread-and-butter issues* otsustavad ka täna paljude valimiste tulemusi Euroopas, Põhja-Ameerikas ning Kagu-Aasias.

Ometigi pole heaoluriik enam endine. Kaasaja ühe staarsotsioloogi U. Becki sõnusi ei saa tänased ühiskonnad enam jagada hüvesid (*goods*), vaid on sunnitud jagama riske (*bads*). Sama mõtet, kuigi teist terminoloogiat kasutades, arendab poliitikateaduste korüfee P. Pierson. Ta väidab, et rahaliste kulude osas pole heaoluriigi kokkutõmbamist toimunud. Samas on poliitikute valikud piiratumad, sest sama ressursihulka tuleb jagada märksa enamate huvigruppide vahel. Poliitika, mis ühtviisi rahuldaks kogu valijaskonda, muutub peaaegu ebareaalseks; pidevalt tuleb teha otsuseid, mis privilegeerivad ühtesid, ent diskrimineerivad teisi. Külluseühiskonnast, millega heaoluriiki vanasti seostati, on 21. sajandil saanud nappuse ühiskond, ja seda vaatamata üldisele majanduslikule progressile.

Millise positsiooni on heaoluriigi debatis võtnud Eesti poliitikud ja sotsiaalteadlased? Paremerakonnad on dogmaatiliselt truu oma alusideoloogiatele ja eitavad sellest tulenevalt nii heaoluriigi väärtuspõhimõtteid kui ka vajadust jõuliste sotsiaalpoliitikate järele. Paremtsenter Rahvaliidu ja Isamaaliidu näol ei näi olevat üldse mingit selget seisukohta. Sotsiaaldemokraadid on võtnud üle Brüsseli retoorikat aktiivsest tööturupoliitikast, viimane on aga teadusringkondades juba kriitika alla sattunud kui vähetõhus ning jätkusuutmatu. Ootuspäraselt on heaoluriigi kõige suuremaks advokaadiks Keskerakond, kuid üllatavalt kogub see erakond valijatoetuse pigem oma koloriitsete liidrite kui sotsiaalpoliitiliste programmide najal. Üldjoontes tundub, et Eesti poliitikute mõttemall heaoluriigist on kinni külmunud kuhugi 1980-ndate aastate tasemele. See paraku välistab kõitva ja sisuka dialoogi, sest toonased teemad ei peegelda enam tänapäevaseid probleeme ja valikuid.

Eesti sotsiaalteadlaste ringis pole samuti tugevaid koolkondi veel välja kujunenud. Mõiste “heaoluriik” on vähe kasutusel, domineerib valdkondlike poliitikate analüüs ilma selle asetamiseta teoreetilisse diskursusse või makro-

sotsiaalsesse analüüsi. Näiteks pole siiani arvestatavaid katseid määratleda Eesti heoluriigi mudelit.

Mõnel määral peegeldab niisugust asjade seisu ka käesolev kogumik, mis on pühendatud Eesti sotsiaalpoliitika teravamatele probleemidele. Siiski evib väljaanne olulist lisaväärtust, mis võiks olla heaks põhjuseks seda kätte võtta. Esiteks on meie lähenemine uurimisobjektile interdistsiplinaarne. Peeter Selg analüüsib Euroopa sotsiaalharta filosoofilisi aspekte, Anu Toots uurib, kuidas demograafilised ja sotsiaalsed muutused on mõjutavad nüüdisaegse poliitika sisendi kujunemist, Marre Karu pühendub sotsiaaltoetustepoliitika efektiivsuse võrdlevale analüüsile.

Teiseks kogumiku eripäraks ja ühtlasi ka tugevuseks on õpetajate ja õpilaste esinemine ühise tandemina. Oma esimesi kõrghariduskraade kaitsnud autorite ja kraadiõppurite uurimuslikud artiklid näitavad, et tugeva sotsiaalteadlaste järelkasvu arendamine on võimalik. Tammsaarelik tõde tööst ja armastusest kehtib siingi. Teiste hulgas astub üles näiteks Margit Auväärt, kelle bakalaureuse-töö noorte töötusest sai Riigikantselei üliõpilastööde konkursil eripreemia kõrge rakendusliku väärtuse eest.

Kolmandaks *Acta Politica* käesoleva numbri lisaväärtuseks peaksin meie jätkuvat taotlust tuua kokku poliitika uurijaid ja poliitika elluviijaid. Lugeja leiab ajakirjast meie vilistlase, Maksu- ja Tolliameti vanemjuristi Aiki Meisteri analüüsi Haapsalu linna elamupoliitikast; Sotsiaalministeeriumi ametnikkonda esindavad Tartu ülikooli doktorandid Katre Pall ja Marre Karu. Mõlema artikli autorid on ametnikena reaalselt tegevad valdkonnas, mida nad oma doktoriõpingutes uurivad. See võiks olla heaks näiteks teaduspõhisest valitsemisest, kus reaalpoliitika kujundatakse argumenteeritud teaduslikele analüüsidele tuginedes.

Anu Toots
Acta Politica nr.2. peatoimetaja,
TLÜ riigiteaduste osakonna õppejõud